

СУЧАСНА ПЕДАГОГІЧНА ОСВІТА: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

УДК 378.011.3

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ
МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В УМОВАХ МАГІСТРАТУРИ:
ОБґРУНТУВАННЯ АКТУАЛЬНОСТІ

Сільвія Аджігеряєва

*Євпаторійський інститут соціальних наук РВНЗ «Кримський гуманітарний університет»***Анотація:**

У статті обґрунтовано актуальність дослідження проблеми формування культури педагогічної взаємодії майбутніх викладачів іноземної мови, показано значущість розробки та впровадження структурно-функціональної моделі формування культури педагогічної взаємодії майбутніх викладачів іноземної мови в умовах магістратури, доведено необхідність визначення педагогічних умов формування досліджуваної компетенції для підвищення загального рівня сформованості професійної компетентності майбутніх викладачів іноземної мови.

Аннотация:

Аджигеряева Сильвия. Формирование культуры педагогического взаимодействия будущих преподавателей иностранного языка в условиях магистратуры: обоснование проблемы.

В статье обоснована актуальность изучения проблемы формирования культуры педагогического взаимодействия будущих преподавателей иностранного языка, показано значение разработки и внедрения структурно-функциональной модели формирования культуры педагогического взаимодействия будущих преподавателей иностранного языка в условиях магистратуры, доказана необходимость определения педагогических условий формирования исследуемой компетенции для повышения общего уровня сформированности профессиональной компетентности будущих преподавателей иностранного языка.

Resume:

Adjigeryaeva Silvia. Forming the culture of pedagogical interaction of future foreign language teachers in postgraduate education: justification of the problem.

The article grounds the topicality of the problem of forming the culture of pedagogical interaction of future foreign language teachers, reveals the significance of developing and implementing the structural-functional model of forming future foreign language teachers' culture of pedagogical interaction in postgraduate education, proves the necessity of determining pedagogical conditions of forming the competency under study for improving the general level of future foreign language teachers' professional competency.

Ключові слова:

культура педагогічної взаємодії, майбутній викладач іноземної мови, професійна компетентність.

Ключевые слова:

культура педагогического взаимодействия, будущий преподаватель иностранного языка, профессиональная компетентность.

Key words:

culture of pedagogical interaction, future foreign language teacher, professional competency.

Постановка проблеми. Модернізація системи вищої педагогічної освіти України відповідно до суспільного замовлення та входження нашої країни в європейський освітній простір потребує вдосконалення особистісно-професійної підготовки майбутніх науково-педагогічних працівників, здатних до компетентного виконання багатофункціональної педагогічної та науково-дослідницької діяльності.

Методологічними засадами процесу оптимізації системи вищої освіти є державні документи (Конституція України, Галузева концепція неперервної педагогічної освіти, Закони «Про освіту», «Про вищу освіту»), у яких визначено перспективи розвитку сучасної освіти та роль педагогів у її модернізації.

Відповідно до Галузевої концепції розвитку неперервної педагогічної освіти, затвердженої Наказом Міністерства освіти і науки від 14 серпня 2013 року № 1176, магістр – це освітньо-кваліфікаційний рівень науково-педагогічного працівника, який оволодів поглибленими фундаментальними психолого-педагогічними і фаховими знаннями інноваційного характеру, набув досвіду

застосування та продукування нових знань для виконання проблемних педагогічних і науково-дослідних завдань у галузі середньої та вищої освіти. Роль викладача вищої школи набуває особливої ваги: саме він має забезпечити створення у вищому навчальному закладі умов для розвитку особистості студента як суб'єкта навчальної та майбутньої професійної діяльності. Урахування специфіки професійної діяльності детермінує необхідність формування в майбутніх викладачів іноземної мови здатності до ефективної реалізації суб'єкт-суб'єктних відносин у навчальному середовищі.

Така необхідність стає нагальною у світлі емпіричних досліджень результатів педагогічної практики магістрів-філологів і молодих викладачів, які виявляють суперечність між достатнім рівнем іншомовної та методичної підготовки викладача-початківця й низьким рівнем його здатності здійснювати педагогічні впливи у процесі міжособистісного та колективного спілкування зі студентами. Це свідчить про необхідність підвищення вимог до рівня культури педагогічної взаємодії майбутніх викладачів іноземної мови, недостатня

розвиненість якої ускладнює досягнення ними головної мети професійної освіти – формування професійної компетентності майбутнього фахівця, розвитку активної, самостійної, творчої особистості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Для визначення теоретико-методологічної бази дослідження формування культури педагогічної взаємодії магістра-викладача іноземної мови доцільним є аналіз методологічних засад компетентнісного підходу до професійної освіти, який набув статусу методологічного у вітчизняній (Н. Бібік, Н. Глузман, М. Євтух, Н. Коломійський, О. Локшина, О. Овчарук, Л. Парашенко, О. Пометун, П. Щербань) і світовій (М. Альге, М. Дебесс, Ф. Мар'є, Д. Мертенс, Б. Оскарсон, А. Шелтен) педагогії.

У контексті формування професійної компетентності здатність педагога до ефективної міжсуб'єктної взаємодії в навчальному середовищі розглядається як ознака професіоналізму спілкування, один із критеріїв сформованості його педагогічної культури [1]. Теоретичні та практичні аспекти організації навчального процесу на засадах міжсуб'єктної взаємодії досліджувалися багатьма науковцями (Л. Андрусенко, В. Дяченко, С. Крамаренко, О. Пехота, Л. Пироженко, С. Рубан, М. Скрипник, Н. Якса). Проте увага дослідників здебільшого зосереджена на проблемі підготовки майбутніх фахівців освітньо-кваліфікаційних рівнів «бакалавр» і «спеціаліст» до педагогічної взаємодії з учнями загальноосвітніх навчальних закладів.

Так, у вітчизняній педагогії визначені теоретичні та методичні засади підготовки майбутніх учителів до педагогічної взаємодії (Н. Волкова, О. Матвієнко), досліджувалися культура педагогічного спілкування вчителя (Т. Волосевич, Н. Дусь, О. Корольова, О. Мазко, О. Полтавська, М. Черезова), проблеми формування готовності майбутнього вчителя до педагогічної взаємодії у різних аспектах: комунікативному (І. Міщук), міжособистісному (Ю. Костюшко, С. Седашева), риторичному (Н. Баран, С. Ракушняк, В. Тарасова), продуктивному (С. Дубовик), інтерактивному (Т. Розумна), діалогічній взаємодії (О. Копіра, О. Мазурик, В. Нікшина). Разом із тим, беззаперечним є той факт, що зміст культури педагогічної взаємодії фахівця освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр» якісно відрізняється від відповідної якості «бакалавра» або «спеціаліста» за змістовою та функціональною специфікою професійної діяльності викладача вищої школи.

У межах дослідження становлять інтерес праці вчених, які займаються проблемами професійної підготовки науково-педагогічних працівників вищої школи в різних аспектах: теоретико-методологічні засади формування професіоналізму педагога та модернізації професійної підготовки викладачів вищої школи (І. Андрійкова, О. Глузман, І. Доброскок,

В. Кравченко, В. Третько, Т. Федірчик); формування психолого-педагогічної компетентності та педагогічної майстерності викладача вищої школи (О. Кривильова, О. Євсюков, О. Маленко, М. Супрун), професійне становлення магістрів (Є. Павлюк, Ю. Лянной), формування акмеологічної позиції педагога (О. Маркунін, О. Проценко).

Ознаки суб'єкт-суб'єктної педагогічної взаємодії викладачів і студентів окреслені у дослідженнях В. Гашимова, С. Подмазіна, О. Легун, С. Яценко. Педагогічні умови формування здатності майбутнього вчителя до суб'єкт-суб'єктної взаємодії визначені І. Бехом, О. Бондаревською, О. Легун, Н. Якиманською. Х. І. А. Мухаммад трактує педагогічну взаємодію як динамічний інтегративний компонент структури педагогічної діяльності, у якому сфокусовані інтереси, орієнтації, культурні стереотипи, особистісні настанови кожного з суб'єктів педагогічного процесу. Принциповим детермінантом культури педагогічної взаємодії вважають оволодіння педагогом технологією діалогічності [2], що потребує цілеспрямованого набуття майбутніми викладачами вищої школи продуктивних стратегій і тактик професійної взаємодії [3].

Формулювання цілей статті. Мета статті полягає у визначенні й теоретичному обґрунтуванні доцільності дослідження проблеми формування культури педагогічної взаємодії майбутніх викладачів іноземної мови в умовах магістратури.

Задля результативності дослідження проблеми формування культури педагогічної взаємодії майбутнього викладача іноземної мови в умовах магістратури доцільно визначити його завдання: 1) вивчити та проаналізувати стан дослідженості проблеми формування культури педагогічної взаємодії майбутніх викладачів іноземної мови в умовах магістратури; 2) обґрунтувати сукупність базових положень і змісту дефініцій, що становлять теоретико-методологічну основу дослідження проблеми формування культури педагогічної взаємодії майбутніх викладачів іноземної мови в умовах магістратури; 3) визначити зміст, форми та організаційно-педагогічні умови формування культури педагогічної взаємодії майбутніх викладачів іноземної мови; 4) розробити та експериментально перевірити ефективність моделі формування культури педагогічної взаємодії майбутніх викладачів іноземної мови.

Об'єктом зазначеного дослідження є професійна підготовка майбутніх викладачів іноземної мови на засадах компетентнісного підходу. Предметом – формування культури педагогічної взаємодії майбутніх викладачів іноземної мови в умовах магістратури.

На нашу думку, дослідження процесу формування культури педагогічної взаємодії майбутнього викладача іноземної мови матиме позитивні результати при застосуванні таких методів дослідження:

– теоретичні методи – вивчення, аналіз і узагальнення наукової та методичної літератури, законодавчо-нормативних документів, передового педагогічного досвіду з метою визначення стану розробленості досліджуваної проблеми; контент-аналіз; синтез, порівняння, класифікація, узагальнення – для уточнення понятійно-категоріального апарату дисертаційного дослідження; моделювання – для розробки структурно-функціональної моделі формування культури педагогічної взаємодії викладача іноземних мов у вищій школі;

– емпіричні методи – педагогічне спостереження, усні й письмові опитування, анкетування, вивчення документації, тестування, інтерв'ю, експрес-діагностики з метою з'ясування реального стану культури педагогічної взаємодії викладачів іноземної мови вищих закладів освіти, рівнів професійної компетентності магістрів-викладачів; педагогічний експеримент із якісним і кількісним аналізом показників для перевірки ефективності розробленої моделі;

– статистичні методи – методи математичної статистики, вибірки, обробки й аналізу отриманих результатів та їх інтерпретація з метою узагальнення даних експериментальної роботи.

Педагогічна взаємодія як цілісна система у найзагальнішому вигляді виражає єдність особистості та її природного та соціокультурного світу. Педагогічна взаємодія виступає початком соціального життя людей, в основі якого лежить співробітництво, що забезпечує позитивні зміни особистості на шляху до її оптимальної особистісної та професійної соціалізації. У світлі культурологічного підходу педагогічна взаємодія розглядається крізь призму культури як культурний процес, здійснюваний у культуровідповідному освітньому середовищі [4]. Вивчення змісту феномена педагогічної взаємодії базується на сучасних антропоцентричних уявленнях про навчально-виховний процес і професійну діяльність педагога у вищому навчальному закладі. Вітчизняні та зарубіжні дослідження у руслі новітніх педагогічних концепцій (С. Бричок, С. Вітвицька, В. Курило, Н. Побірченко, О. Рудницька, О. Стукало, Д. Джонсон, Р. Джонсон, Р. Селман, О. Стауфорд, М. Фландерс, М. Хаузен) свідчать про те, що зміст поняття «педагогічний процес» починає трактуватися як «педагогічна взаємодія», у якій авторитарності педагога щодо тих, хто навчається, не залишається місця. Навчально-дисциплінарна модель реалізації педагогом системи навчально-виховних впливів на виховання замінюється на особистісно-орієнтовану модель взаємодії педагога і виховання [6], у якій на перший план виходить самоцінність особистості учня, і відкидається маніпулятивний підхід до нього. У контексті сучасної освітньої парадигми, на основі досліджень Д. Белухіна, О. Гончар, А. Вербицького, Л. Жовтан, С. Кашлева, О. Кіліченко, К. Колесової, Г. Сав'юк та інших

педагогів, педагогічна взаємодія визначається як високоорганізований процес взаємоактивності та взаємозумовленості дій педагога і студентів, результатом якого є взаємозалежні зміни суб'єктів навчально-виховного процесу, що виявляються у перетворенні властивостей і якостей особистості студента та удосконаленні особистості педагога через самоосвіту й самовиховання.

Попри наявність досить широкого спектра досліджень професійно-педагогічної підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр», теоретичні та практичні питання формування культури педагогічної взаємодії майбутніх викладачів іноземної мови ще не набули системного висвітлення. Згідно з Дублінськими дескрипторами [5], розробленими відповідно до ідей Болонського процесу, випускники магістратури мають демонструвати такий рівень знань і вмінь, що забезпечує можливість аналізувати, оцінювати й порівнювати альтернативи, генерувати оригінальні ідеї у відповідній галузі знань; здатні застосовувати свої знання і володіють компетенціями, що сприяють нешаблонному розв'язанню ситуацій, що виникають у професійному спілкуванні, допомагають генерації оригінальних ідей і засобів спілкування, вибору найбільш оптимальних стратегій поведінки, розв'язанню проблем, що постають під час взаємодії з суб'єктами навчального процесу; володіють компетенціями саморозвитку та саморегулювання.

Отже, культуру педагогічної взаємодії майбутніх викладачів вищої школи можна розглядати як комплекс інтелектуальних, емоційних і поведінкових особливостей індивіда, що є невіддільним складником його професіоналізму. Потребує уточнення зміст і структура поняття «культура педагогічної взаємодії магістра», невизначеними залишаються організаційно-педагогічні умови формування культури педагогічної взаємодії майбутніх викладачів іноземних мов, рівні та критерії її сформованості.

Висновки. Аналіз теоретичних напрацювань учених, стан педагогічної практики у вищому навчальному педагогічному закладі, нові вимоги до культури професійного спілкування майбутніх викладачів іноземних мов в умовах модернізації освіти та наявності певних суперечностей, які ускладнюють їх реалізацію, засвідчують необхідність опрацювання проблеми формування культури педагогічної взаємодії майбутніх викладачів іноземних мов в умовах магістратури. Для цього необхідно: визначити основні структурні компоненти, чинники, умови професійної культури, а також систему її формування та розвитку у викладачів іноземної мови; розробити такі критерії, як професійна активність, орієнтація, майстерність і розглянути види діяльності (комунікативна взаємодія, професійна самоосвіта, самовдосконалення), що забезпечують ефективність формування

професійної культури студентів; розробити методику діагностики формування професійної культури вчителя іноземної мови у ВНЗ.

Отже, недостатня розробленість проблеми, її теоретичне та практичне значення для підвищення якості вітчизняної професійної

підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр» зумовлюють необхідність теоретичного та практичного дослідження проблеми формування культури професійної взаємодії майбутніх викладачів іноземної мови в умовах магістратури.

Список використаних джерел

1. Вітвицька С.С. Культура педагога / С.С. Вітвицька // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – 2002. – № 9. – С. 129-131.
2. Гранюк Л.О. Розвиток діалогічності як важлива детермінанта професіоналізму співробітництва / Л.О. Гранюк // Діалог культур і духовний розвиток людини: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 24-25 січня 1995 р., м. Київ. – К., 1995. – С. 17-19.
3. Каменська І.Б. Зміст і принципи формування здатності майбутніх учителів іноземної мови до ефективної мовленнєвої взаємодії в аудиторному дискурсі / І.Б. Каменська // Наука і освіта. – 2011. – № 8 / CIV. – С. 59-62.
4. Мухаммад Х. И. А. Прагматический компонент «взаимодействие» в аудиторном дискурсе (на материале речи преподавателя): автореф. дис. ... канд. филол. наук: спец. 10.02.01 «Русский язык» / Х.И.А. Мухаммад. – Москва, 2006. – 24 с.
5. Подмазин С.И. Личностно-ориентированное образование: Социально-философское исследование. – Запорожье: Просвіта, 2000. – 250 с.
6. Кривильова О.А. До питання формування у майбутніх вчителів готовності до самостійної творчої діяльності // Проблеми формування ціннісних орієнтирів професійної діяльності: Зб. наук. праць / За заг. ред. Г.Є.Гребенюка; Мін-во мистецтва і туризму України. Луганськ. держ. інст. культури і мистецтва, Обл. метод. кабінет учб. закладів мистецтва та культури. – Харків: Стиль Іздат, 2005. – С.118-125.
7. Кривильова О.А. Ціннісні якості майбутнього фахівця як складова педагогічної культури // Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету (Педагогічні науки). – №3 (частина 1). – Бердянськ: БДПУ, 2008. – С.118-121.
8. Лянной М.О., Лянной Ю.О. // Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики: зб. наук. праць: Вип.2. – К., 1999. – С. 216-219.
9. Крамаренко М. Л. Аксиологічна прагматика англomовного рекламного тексту 2005: автореф. дис... канд. филол. наук: 10.02.04 / М.Л. Крамаренко; Донец. нац. ун-т. – Донецьк, 2005. – 21 с.
10. Скрипник Н. Розвиток соціальної рефлексії у майбутніх вихователів на заняттях з психології / Сучасне дошкілля: реалії та перспективи : Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 16 жовтня 2008 р.

Рецензент: Аносов І.П. – д.пед.н., професор

Відомості про автора:

Аджігеряєва Сільвія Ескендерівна
Євпаторійський інститут соціальних наук
РВНЗ «Кримський гуманітарний університет»
вул. Просмушких, 6, м. Євпаторія,
АР Крим, 97400, Україна
doi:10.7905/нвмдпу.v1i12.844

Надійшла до редакції: 04.03.2014 р.
Прийнята до друку: 19.05.2014 р.

References

1. Vitvyts'ka, S. S. (2002). *Culture of the pedagogue*. Reporter of Zhytomyr Ivan Franko State University. 9. 129-131. [in Ukrainian].
2. Hraniuk, L. O. (1995). *Development of dialogueness as an important determinant of the collaboration professionalism*. Dialogue of cultures and spiritual development of man: All-Ukrainian scientific-practical conference. Kyiv. 17-19. [in Ukrainian].
3. Kamens'ka, I. B. (2011). *Content and principles of forming the ability of future foreign language teachers for effective communicative interaction in the auditorium discourse*. Nauka i osvita. 8. 59-62. [in Ukrainian].
4. Mukhammad, H. I. A. (2006). *Pragmatic component "interaction" in the auditorium discourse (on the material of teacher's speech): Abstract of thesis for the degree of Candidate of philological sciences: specialty 10.02.01 «Russian language»*. Moscow [in Russian].
5. Podmazin, S. I. (2000). *Person-oriented education: Social and philosophic research*. Zaporozhye: Prosvita. [in Russian].
6. Kryvyliova, O. A. (2005). *To the question of forming readiness for independent creative activity in future teachers*. Problems of formation of professional activity value orientations: Collection of scientific works. In H. Ye. Hrebenuk. Kharkiv: Stil' Izdat. [in Ukrainian].
7. Kryvyliova, O.A. (2008). *Value qualities of a future specialist as a constituent of pedagogical culture*. Collection of scientific works of Berdyansk State Pedagogical University (Pedagogical sciences). Berdyansk: BSPU. [in Ukrainian].
8. Lyannoy, M. O., Lyannoy, Yu. O. (1999). *Teacher's creative personality: problems of theory and practice: collection of scientific works*. [in Ukrainian].
9. Kramarenko, M. L. (2005). *Axiological pragmasemantics of the English advertisement in 2005: Abstract of thesis for the degree of Candidate of philological sciences: Donetsk National University*. Donetsk. [in Ukrainian].
10. Skrypnyk, N. (2008). *Development of social reflection in future educators at psychology classes*. Modern preschool education: realities and prospects: International scientific-practical conference. [in Ukrainian].